

Mellanöstern efter tjugo års krig mot terrorismen

Anders Persson

Perioden ”det globala kriget mot terrorismen” 2001–2021

Det sägs ibland att människor definieras av krig. Mina föräldrar definierades av det kalla kriget på samma sätt som mina mor- och farföräldrar hade definierats av det andra världskriget. Min generation, 80-talisterna, skulle komma att definieras av vad George W. Bush den 13:e oktober 2001 kom att kalla för ”det globala kriget mot terrorismen”. För många bedömare, även de mest initierade, var det till en början svårt att föreställa sig att världens högst utvecklade industriland kunde bli så kraftfullt attackerat som USA blev den 11:e september 2001 av al-Qaida, en terrorgrupp med bas i ett av världens minst utvecklade länder. När den populära politiska talkshowen Charlie Rose i USA sände live på kvällen den 11:e september 2001 vägrade flera av de medverkande, den tidens ledande säkerhetspolitiska analytiker, att tro att det enbart var en icke-statlig grupp som låg bakom 11 september-attackerna – så massiv var chocken initialt i USA (Charlie Rose 2001).

11 september-attackerna och ”det globala kriget mot terrorismen” skildrat i internationell och svensk press. Foto av Anders Persson.

Anders Persson är verksam vid Statsvetenskapliga institutionen, Linnéuniversitetet.

E-post: anders.persson@lnu.se

Kritiska röster var dock snabba med att påpeka att varje ord i uttrycket ”det globala kriget mot terrorismen” var problematiskt: handlade det verkligen om en global kampanj, var krig den bästa metoden, gällde problematiken inte snarare några få fallerade stater i Afghanistan, Pakistan, Somalia och på andra håll som härbärgerade terrorister och andra militanta islamister (Jones & Libicki 2008: xvi)? Andra kritiker undrade huruvida det verkligen var möjligt att föra krig mot terrorism, som när allt kommer omkring bäst definieras som en taktik? Hur definieras seger i kriget mot terrorismen och hur vet vi när vi har vunnit, frågade de sig (Angstrom 2006: 94)? Frågan om hur seger skulle definieras kom att prägla de långa krigen i Irak och Afghanistan som vanns och förlorades flera gånger innan USA och dess allierade drog sig tillbaka. I Iraks fall återkom de några år senare för att fortsätta strida mot Islamiska staten (IS).

Det var mot bakgrunden av att ta USA ut ur ”det globala kriget mot terrorismen” som Barak Obama vann presidentvalet 2008. Obama avslutade snabbt vad som då allmänt sågs som det ”dumma kriget”¹ i Irak. Under Obamas första år sågs Afghanistan ännu inte som ett dumt krig. Där eskalerade han i stället krigföringen med en massiv truppförstärkning 2009 för att skapa en bild av seger, vilket inte lyckades. En bit in på 2010-talet kom även kriget i Afghanistan att ses som ett krig som inte gick att vinna till ett pris som var acceptabelt för det amerikanska folket. Obama (2013) motsatte sig uttrycket ”det globala kriget mot terrorismen” och talade i stället om ”nätverk av våldsamma extremister”, vilket ledde till att han hånades av sina politiska motståndare (se till exempel PBS News 2015), som menade att Obama inte hade modet att säga att de flesta ”våldsamma extremister” som USA då bekämpade var militanta islamister.

Donald Trump i sin tur hyllades i sina egna kretsar under sin första valkampanj för att han använde vad som under mitten av 2010-talet rubricerades som de tre magiska orden: ”radikal islamsk terrorism”. I sitt hätska installationstal 2017 proklamerade Trump (2017) att ”radikal islamsk terrorism ... helt skulle uttraderas från jordens yta”. Faktum är att detta till stor del har lyckats även om nästan ingen bedömare ger Trump äran för att IS kraftigt försvagats, att de islamistiska terrordåden nästan upphört i Europa sedan 2017, att få utländska stridande numera reser till krigsskådeplatserna i Mellanöstern och Asien och så vidare. Presidentvalet 2020 i USA var det första på sexton år som inte handlade om terrorhot från militanta islamister, något som förmodligen minskade Trumps chanser att bli återvald (Pew Research Center 2020).

Allt fokus på Mellanöstern

På samma sätt som USA och Europa formades och förändrades av ”det globala kriget mot terrorismen” gjorde Mellanöstern också det, vilket är detta

1 Termen ”dumma krig” kommer från engelskans ”stupid wars”.

temanummers fokus. Kriget mot terrorismen innebar att enorma politiska, militära och ekonomiska resurser riktades mot Mellanöstern. Med detta följde ett lika stort akademiskt, nyhetsmässigt och samhälleligt fokus från USA och Europa på regionen. Året efter att kriget mot terrorismen inleddes publicerade FN-organet UNDP (United Nations Development Programme) *Arab Human Development Report 2002*, den kanske mest inflytelserika forskningsrapport som skrivits om de arabiska delarna av Mellanöstern. Rapporten pekade ut tre stora brister i arabvärlden: *bristen på frihet*, *bristen på kvinnligt bemyndigande* och *bristen på kunskap* (UNDP 2002). Vad gäller bristen på frihet i Mellanöstern är detta en av de svåraste frågorna för demokratilitteraturen att svara på – varför är det så illa ställt med demokratin i Mellanöstern? De vanligaste orsakerna som nämns är alltifrån utländska interventioner, rivalitet om resurser, stöd åt de auktoritära regimerna och arvet från kolonialismen, till socioekonomiska faktorer som svaga medelklasser, svaga civilsamhällen och råvarubaserade ekonomier, till säkerhetspolisernas roll, till Israel-Palestinakonflikten, till kulturella faktorer som bristen på emancipatoriska värderingar, islams roll och osunda maskulinitetsnormer, samt en rad andra förklaringar (se till exempel Bellin 2004; Diamond 2010; Masoud 2015; Haerpfer et. al 2018).

Som tabellen nedan från Freedom House visar är nivån av frihet i Mellanöstern 2021 (som återfinns i rapporten från 2022) remarkabelt lik den som rådde för tjugo år sedan när kriget mot terrorismen inleddes. Det enda land som gjort en större och meningsfull förändring till det bättre är Tunisien som rankades som fritt mellan 2014–2020 innan Kais Saied med folkligt stöd tog makten i vad som av många uppfattades som en statskupp (se till exempel Abueish 2021 och även Zakhour och Aggestam & Eitrem Holmgren i detta nummer). Å ena sidan bevisar utvecklingen i Tunisien att det inte behöver finnas några inneboende kulturella hinder i arabvärlden, inom islam eller till och med inom islamistpartier för att omfamna frihet och demokrati. Å andra sidan förefaller utvecklingen i Tunisien och i Egypten några år innan också bevisa att en majoritet av befolkningarna i de båda länderna förlorade tilltron till demokratin eftersom att den inte levererade de politiska och ekonomiska förbättringar som många i regionen hade hoppats på. Varningstecknen fanns där hela tiden för Tunisien. Två år före kuppen presenterade Afrobarometer data som visade att andelen tunisier som föredrog demokrati som styrelseform fallit från 71 procent 2013 till 47 procent 2018, samtidigt som stödet för icke-demokratiska alternativ gått upp (Afrobarometer 2018). Juristen och historikern Noah Feldman, författare till boken *The Arab Winter: A Tragedy*, menar att befolkningen i Egypten som propagerat för demokrati under protesterna på Tahrirtorget 2011 helt enkelt ändrade uppfattning om demokratin och i stället började propagera för ett återinförande av militärstyret under protesterna på samma torg två år senare. Feldman beskriver detta som en kollektiv aktion av befolkningen som avvecklade demokratin i Egypten för vad som förefaller vara en överskådlig framtid (Feldman 2020: 31, 74).

Data från Freedom House över friheten i Mellanöstern 2001–2021 (PR=politiska rättigheter, CL=civila rättigheter).

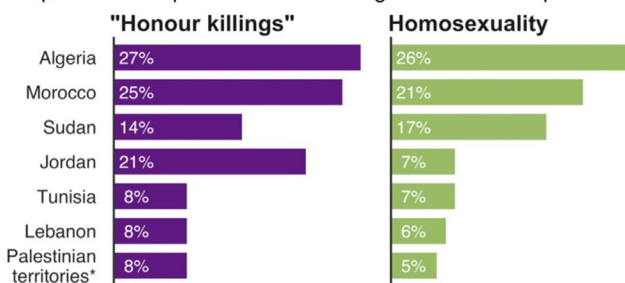
	2001	2011	2021	Skillnad 2001-2021
Algeriet	PR=6, CL=5 Ej fritt	PR=6, CL=5 Ej fritt	PR=6, CL=5 Ej fritt	Ingen skillnad
Bahrain	PR=6, CL=5 Ej fritt	PR=6, CL=6 Ej fritt	PR=7, CL=6 Ej fritt	Försämring
Komorerna	PR=6, CL=4 Delvis fritt	PR=3, CL=4 Delvis fritt	PR=5, CL=4 Delvis fritt	Förbättring
Djibouti	PR=4, CL=5 Delvis fritt	PR=6, CL=5 Ej fritt	PR=7, CL=5 Ej fritt	Försämring
Egypten	PR=6, CL=6 Ej fritt	PR=6, CL=5 Ej fritt	PR=6, CL=6 Ej fritt	Ingen skillnad
Irak	PR=7, CL=7 Ej fritt	PR=5, CL=6 Ej fritt	PR=5, CL=6 Ej fritt	Förbättring
Iran	PR=6, CL=6 Ej fritt	PR=6, CL=6 Ej fritt	PR=7, CL=6 Ej fritt	Försämring
Israel	PR=1, CL=3 Fritt	PR=1, CL=2 Fritt	PR=2, CL=3 Fritt	Försämring
Jemen	PR=6, CL=6 Ej fritt	PR=6, CL=6 Ej fritt	PR=7, CL=6 Ej fritt	Försämring
Jordanien	PR=5, CL=5 Delvis fritt	PR=6, CL=5 Ej fritt	PR=6, CL=5 Ej fritt	Försämring
Kuwait	PR=4, CL=5 Delvis fritt	PR=4, CL=5 Delvis fritt	PR=5, CL=5 Delvis fritt	Försämring
Libanon	PR=6, CL=5 Ej fritt	PR=5, CL=4 Delvis fritt	PR=5, CL=4 Delvis fritt	Förbättring
Libyen	PR=7, CL=7 Ej fritt	PR=7, CL=6 Ej fritt	PR=7, CL=6 Ej fritt	Förbättring
Marocko	PR=5, CL=5 Delvis fritt	PR=5, CL=4 Delvis fritt	PR=5, CL=5 Delvis fritt	Ingen skillnad
Mauretanien	PR=5, CL=5 Delvis fritt	PR=6, CL=5 Ej fritt	PR=5, CL=5 Delvis fritt	Ingen skillnad
Oman	PR=6, CL=5 Ej fritt	PR=6, CL=5 Ej fritt	PR=6, CL=5 Ej fritt	Ingen skillnad
Pal. myndigheten	PR=5, CL=6 Ej fritt	PR=6, CL=5 Ej fritt	PR=7, CL=5 Ej fritt	Försämring
Qatar	PR=6, CL=6 Ej fritt	PR=6, CL=5 Ej fritt	PR=6, CL=5 Ej fritt	Förbättring
Saudiarabien	PR=7, CL=7 Ej fritt	PR=7, CL=7 Ej fritt	PR=7, CL=7 Ej fritt	Ingen skillnad
Sudan	PR=7, CL=7 Ej fritt	PR=7, CL=7 Ej fritt	PR=7, CL=6 Ej fritt	Förbättring
Syrien	PR=7, CL=7 Ej fritt	PR=7, CL=7 Ej fritt	PR=7, CL=7 Ej fritt	Ingen skillnad
Tunisien	PR=6, CL=5 Ej fritt	PR=3, CL=4 Delvis fritt	PR=3, CL=3 Delvis fritt	Förbättring
Turkiet	PR=4, CL=5 Delvis fritt	PR=3, CL=3 Delvis fritt	PR=5, CL=6 Ej fritt	Försämring
UAE	PR=6, CL=5 Ej fritt	PR=6,6 Ej fritt	PR=7, CL=6 Ej fritt	Försämring

Freedom House, Country and Territory Ratings and Statuses, 1973–2022. Observera att all data publiceras efterföljande år av Freedom House, det vill säga att uppgifterna för 2021 publicerades i rapporten för 2022 och så vidare.

Bristen på kvinnligt bemyndigande i de arabiska delarna av Mellanöstern som *Arab Human Development Report* pekade ut 2002 bör ses i ljuset att den allmänna ofriheten som präglar hela regionen med undantag för Israel och delvis Tunisien. Ofriheten och de icke-emancipatoriska värderingarna syns också i mycket annan data för Mellanöstern. BBC News Arabic/The Arab Barometer publicerade till exempel 2019 en uppmärksammas attitydundersökning som visade att acceptansen för hedersmord, som ofta drabbar kvinnor, var större än acceptansen för homosexualitet i nästan alla länderna som undersöktes (BBC/The Arab Barometer 2019).

"Honour killing" more acceptable than homosexuality

Proportion of respondents considering the below acceptable

Respondents identified acceptable practices from a list.

*Data contains only responses from the West Bank

Source: Arab Barometer

BBC

Bild från BBC/The Arab Barometer 2019.

Bristen på kvinnligt bemyndigande är även kopplad till bristen på kunskap och utbildning. När den arabiska våren bröt ut 2011, ett årtionde efter att kriget mot terrorismen inletts, skrev *The New York Times* kolumnist Thomas Friedman (2013) att "hälften av kvinnorna i Egypten kan fortfarande inte läsa. Det är vad stabiliteten under de senaste 50 åren lett till". På samma tema visar en ny undersökning från Egyptian Family Health Survey att över 85 procent av de gifta egyptiska kvinnorna genomgått någon form av könsstympning (UNFPA 2021).

Nära relaterat till bristen på kunskap och utbildning är bristen på bra arbetstillfällen, särskilt för de som har universitetsutbildning. Den tändande gnistan bakom den arabiska våren var just denna fråga. Mohamed Bouazizi var en universitetsutbildad 26-åring från en liten stad i Tuniens inland som inte kunde få ett arbete som motsvarade hans utbildning. I stället tvingades han sälja frukt på gatorna i sin hemstad Sidi Bouzid. Efter att ha blivit utpressad på pengar av en polis satte han eld på sig själv för att protestera mot levnadsförhållandena i Sidi Bouzid där förutsättningarna för ett värdigt liv helt enkelt inte fanns. Enligt den fransk-tunisiske psykoanalytikern Fethi Benslama valde Bouazizi "tillintetgörande över ett liv av ingenting" (citerad i Fisk 2011). I Sidi

Bouzid arbetade 99 procent av entreprenörerna i den informella sektorn och 92 procent av bostäderna var byggda informellt, alltså vad vi i Sverige skulle kalla för svartjobb och svartbyggen utan bygglov (De Soto 2013: 25). De 200 miljoner "informella" som enligt vissa uppskattningar finns i de arabiska delarna av Mellanöstern är en stor del av den socioekonomiska bakgrunden till den arabiska vårens utbrott (De Soto 2013: 26).

Kriget mot terrorismen som en interimperiod mellan två kalla och ett hett krig

De närmast ofattbara kostnaderna som kriget mot terrorismen förde med sig i människoliv och i pengar (siffran 6 biljoner dollar används ofta i amerikanska medier), tillsammans med det enorma fokus som USA och Europa lade på Mellanöstern, gjorde att Kinas uppgång förenklades samtidigt som hoten från Ryssland förminskades. Kriget mot terrorismen bidrog vidare till många andra negativa trender som världen genomgår idag: demokratins globala nedgång under sexton års tid enligt den senaste rapporten från Freedom House (2022), massiva kränkningar av mänskliga rättigheter av USA, Ryssland, Kina och andra som fört sina egna krig mot terrorismen, en kraftigt ökad vapenhandel under de senaste tjugo åren, massiv digital övervakning av politiska dissidenter runt om i världen med mjukvaruprogram som härstammar från kriget mot terrorismen, polarisering och djupt splittrade samhällen i USA och Europa som delvis kan kopplas till kriget mot terrorismen och dess följder i form av terrordåd, stora flyktingströmmar och annat som gav vind i seglen åt diverse högerpopulister under perioden som kriget mot terrorismen pågick.

Samtidigt blir det allt tydligare att det tjugo år långa kriget mot terrorismen var en interimperiod mellan två kalla krig: det tidigare mot Sovjetunionen och det snabbt annalkande mot Kina, som sker parallellt med ett hett krig i Ukraina. Covidpandemin som utbröt 2020, USA:s tillbakadragande från Afghanistan 2021, Rysslands invasion av Ukraina 2022 har alla tillsammans bidragit till att flytta omvärldens fokus bort från Mellanöstern. Till skillnad från sina tre föregångare har inte heller USA:s nuvarande president Joe Biden någon fras eller uttryck som är kopplat till kriget mot terrorismen. Sammantaget mot denna bakgrund är det därför rimligt att förklara eran "det globala kriget mot terrorismen" över och gå vidare.

Hur går Mellanöstern vidare efter kriget mot terrorismen?

Det är såklart vanskligt och kanske till och med dumt att göra förutsägelser om framtiden, men av allt att döma går Mellanöstern mot en framtid med mindre intresse från USA/Europa, mindre bistånd och betydligt mindre vilja från USA/

Europa att intervensera militärt. Även Rysslands roll i Mellanöstern kan komma att ändras beroende på hur kriget i Ukraina går, medan Kinas inflytande i regionen förefaller öka. Samtidigt är det möjligt att klyschan om att västerländska politiska omsvängningar mot Asien alltid svänger tillbaka mot Mellanöstern kommer fortsätta att vara sann. Som två av *Politicos* korrespondenter uttryckte det 2021: "Every foreign policy agenda begins with a pivot to Asia and ends with divots in the Middle East ... You may not be interested in war, but war is interested in you" (Pager & Bertrand 2021).

När Mellanöstern går vidare efter perioden "det globala kriget mot terrorismen" existerar hopp och förtvivlan, kontinuitet och förändring, sida vid sida. Situationen skulle kunna beskrivas som att Mellanöstern just nu befinner sig i mitten av Antonio Gramscis ([1930]/2011: 36-37) berömda definition av hegemonisk kris där "det gamla är döende och det nya ännu inte kan födas". Ett visst hopp för ökat kvinnligt bemyndigande bör ställas till de moderniseringsprocesser som just nu pågår i nyckelländer som Saudiarabien och Förenade Arabemiraten, processer som dock på intet sätt handlar om demokratisering. I stället påminner dessa moderniseringsprocesser oss statsvetare om vad Alexis De Tocqueville ([1856]/1998: 222) skrev i mitten på 1850-talet – att det "farligaste ögonblicket för en impopulär regering är oftast när den börjar reformera sig själv". Förtvivlan syns i de dystra levnadsförhållanden i de arabiska delarna av Mellanöstern som lett till att 30 procent av de tillfrågade i Arab Barometer 2019 kände sig deprimerade och hela 50 procent av unga vuxna mellan 18-29 år funderade på att emigrera (Hodal 2019).² Kontinuitet syns i tabellen från Freedom House över ofriheten i Mellanöstern 2001-21, samt i att Israel-Palestinakonflikten förblir olöst. Förändring syns i Iran där den styrande regimen utmanas av en stor proteströrelse med framför allt unga människor och kvinnor i spetsen.

En annan tydlig förändring som skett under perioden "det globala kriget mot terrorismen" är att miljöproblemen blivit alltmer påtagliga i många länder i regionen. Även om FN:s förre generalsekreterare Boutros Boutros-Ghali (citerad i UNU 2011) hade fel när han i mitten på 1980-talet förutspådde att nästa krig i Mellanöstern skulle handla "om vatten, inte politik", är det idag tydligt att vatten är politik och att miljöproblemen är viktiga bakgrundsfaktorer för många konflikter i regionen.

Temanumrets artiklar

I det första bidraget, *Klimat och konflikt i Syrien: ett rumsligt perspektiv på torka, jordbruk och sårbarhet i Syrien under perioden 2000-2022*, analyserar Lina Eklund vilka roller torka och markanvändning haft för inbördeskriget

2 Observera att de rika Gulfstaterna inte ingick i Arab Barometer 2019.

i Syrien som ofta framställs som ett av de första exemplen på de konflikter som väntas i spåren av klimatförändringarna. Både i media och i politiska och akademiska sammanhang hörs ofta argumentet att klimatförändringar varit en drivande orsak bakom protesterna och starten av inbördeskriget i Syrien 2011. Eklund menar att dessa är förenklade uppfattningar. Hennes datadrivna analys visar å ena sidan att torkperioder varit vanligt förekommande i Syrien sedan tidigt 1970-tal, men att de blivit ännu vanligare under de senaste 20 åren. Sedan 2001 har i genomsnitt vartannat år varit drabbat av torka i Syrien. Å andra sidan har det syriska jordbruket som regel återhämtat sig snabbt efter en torkperiod, inklusive efter den som drabbade landet åren före protesterna och inbördeskriget 2011. Eklunds övergripande slutsatser är därför att torkperioder ingalunda är något nytt för Syrien och att de som regel har gått att hantera. 2019 odlades till exempel en rekordstor del av jordbruksmarken i Syrien. Vad Syrien behöver är klimatanpassning inom ramen för ett långsiktigt politiskt tänkande, enligt Eklund.

Isabell Schierenbeck analyserar i sitt bidrag *Politisk polarisering – Israel 20 år efter andra intifadan* hur politisk polarisering och demokratins nedgång globalt, som präglat världen under perioden som kriget mot terrorismen varade, påverkat israelisk inrikespolitik. Schierenbeck ställer sig frågan om och i så fall hur politisk polarisering ökat i Israel inom tre områden: synen på tvåstatslösningen, de demokratiska institutionerna och regeringsbildningar. Ett nyckelbegrepp i hennes teoretiska ramverk är affektiv polarisering, vilket innebär en stark identitet och positiva känslor för den egna gruppen och motsvarande negativa känslor för andra grupper och deras anhängare.

Schierenbecks viktigaste slutsatser är att Israel inte är mer polariserat idag jämfört med för 20 år sedan. Dock har den affektiva polariseringen ökat på grund av splittringen i det israeliska samhället och politiken för och emot Benjamin Netanyahu, och på grund av ledande partiers avsikt att nedmontera de demokratiska institutionerna. På andra områden som till exempel inställningen till tvåstatslösningen är det israeliska samhället mindre polariserat än tidigare av den enkla anledningen att en majoritet av israelerna inte längre tror på att fredsförhandlingar kommer att resultera i en tvåstatslösning.

I temanumrets tredje bidrag, *Samhällsservice och legitimitet: Lokala, nationella och regionala spelare i Libanons bristande elförsörjning*, analyserar Hanna Leonardsson den libanesiska statens tillkortakommanden vad gäller att leverera el till medborgarna. Bristande eller otillräcklig statlig samhällsservice inom bland annat sophantering, hälsovård och elförsörjning har blivit vardag för libaneserna. Där staten inte har lyckats tillfredsställa behoven har andra aktörer, ofta med sekterisk tillhörighet till någon av Libanons många religiösa grupper, tagit vid. Dessa aktörer är i sin tur lierade med utomstående regionala stater. På så vis blir Libanons elförsörjning ofta kopplad till regional eller till och med global stormaktspolitik. Det kan till exempel gälla tillhandahållande

av iransk olja via Syrien i strid med amerikanska sanktioner. Å ena sidan har kravet på fungerande samhällsservice enat libaneserna, å andra sidan förstärks Libanons sekteristiska uppdelning när grupper under staten sköter samhällsservicen. Leonardssons tre exempel: det lokala i kommunen Zahle som byggt upp kapacitet för att själv kunna förse invånarna med el dygnet runt, det nationella med fastställandet av en maritim gräns med ärkefienden Israel och det regionala med Hizbollahs import av olja och gas från Iran via Syrien, visar alla på samspelet mellan tillhandahållande av samhällsservice och legitimitet, på den fortsatta sekteristiska uppdelningen av Libanon, samt på Libanons roll i regional stormaktspolitik.

Därefter analyserar Karim Zakhour, i bidraget *Tunisien och demokratins inneboende instabilitet*, demokratins instabilitet i Tunisien efter den arabiska våren. Zakhour utgår ifrån den franske politiske filosofen Claude Leforts föreställning av demokrati som symbolisk instabilitet och menar att denna blir särskilt tydlig under transitionsprocesser. Det är under dessa liminala perioder som demokratin är särskilt bräcklig, menar Zakhour. I övergången från det auktoritära till det demokratiska kommer instabiliteten upp till ytan och blir synlig i vardagslivet i form av kaos och oordning. Det innebär inte att förhållandena var bättre under diktaturen utan mer att konflikter och problem då fanns under ytan. Genom att fritt kunna uttrycka problem och frustration i det offentliga blir dessa tydligare och upplevs därför som mer verkliga, enligt Zakhour. Paradoxalt nog har förmågan att uttrycka sig fritt och att demonstrera även ökat känslan av maktlöshet bland en del unga tunisier. Precis som var fallet med Libanon i föregående artikel spelar staten och dess tillkortakommanden en nyckelroll även i det tunisiska fallet. Avsaknaden av trygghet, värdighet, möjligheter till bra arbetstillfällen är alla fundamentala faktorer för att förstå den arabiska våren i Tunisien. Att arbeta för staten i Tunisien och på så vis bli en del av staten har blivit djupt sammanflätat med att bli vuxen och i viss mån att bli en fullvärdig medborgare, eftersom ett tryggt och bra arbete möjliggör äktenskap för unga män, skriver Zakhour. Att revolutionen tog sin början bland unga arbetslösa i marginaliserade områden var därför ingen slump.

Efter det analyserar Karin Aggestam och Linda Eitrem Holmgren i *Kvinnor, fred och säkerhet i Mellanöstern och Nordafrika* hur FN:s resolution 1325 från år 2000 har spridits, anammats och implementerats i regionen. Tidigare forskning visar bland annat på ett tydligt samband mellan kvinnors deltagande i fredsprocesser och sannolikheten för att fredsavtal ska ingås och implementeras. Som Aggestam och Eitrem Holmgren påpekar utgör MENA en utmanande region för implementering av 1325-resolutionen och agendan för kvinnor, fred och säkerhet (KFS) eftersom det finns en omfattande strukturell könsdiskriminering av kvinnor och flickor. Samtidigt har Arabförbundet och flera stater i regionen anammat nationella och regionala handlingsplaner i enlighet med resolution 1325. Aggestam och Eitrem Holmgren konstaterar

att handlingsplanerna är ett steg i rätt riktning, men att de haft problem med implementering eftersom kvinnor är fortsatt politiskt, socialt och ekonomiskt marginaliserade i regionen. Det innebär stora hinder för de kvinnor som förväntas delta i fredsprocesser. Aggestam och Eitrem Holmgren är även kritiska till att KFS-agendan tenderar att ha ett alltför snävt fokus på säkerhet i stället för en bredare ansats som även inkluderar långsiktig konflikttransformation.

I det sjätte och sista bidraget till detta temanummer analyserar Lisa Strömbom och jag *Abrahamavtalens implikationer för fred i Mellanöstern*. Abrahamavtalen som undertecknades av Israel och fyra arabiska länder 2020 framställs ofta som en av Donald Trumps och Benjamin Netanyahus största utrikespolitiska framgångar. Det var också ett av få initiativ från hans administration som hade stöd av båda partierna i USA. Vi utgår från fyra dimensioner av fred (kall, varm, auktoritär och demokratisk) och problematiserar vilken typ av fred som Abrahamavtalen hittills har lett fram till. Vår övergripande slutsats är att utvecklingen i Abrahamavtalens kölvatten är svårkonceptualiserad och har inslag av alla de fyra fredstyperna. Handel och turism har ökat mellan de inblandade länderna, vilket tyder på en varmare typ av fred än den som rått mellan Israel och Egypten/Jordanien. Samtidigt förtrycks aktivister som motsätter till Abrahamavtalen, inte minst genom israelisk cyberteknik som exporterats till flera av länderna som normaliserat sina relationer med Israel. Slutligen, som vi visar i analysen är de nya fredsavtalen vidare en fundamental del av Förenade Arabemiratens, Bahraïns, Marockos, Sudans och även Saudiarabiens modernisering- och till viss del även liberaliseringsstrategi för de kommande årtiondena, något som med ett möjligt undantag för Sudan inte ska förväxlas med demokratisering.

Referenser

- Abueish, Tamara, 2021. "Nationwide poll finds 87 pct of Tunisians support President Saïed's decisions", *Al Arabiya English*, 2021-07-29, tillgänglig på <https://english.alarabiya.net/New s/north-africa/2021/07/29/Nationwide-poll-finds-87-pct-of-Tunisians-support-President-Saïed-s-decisions>, citerad 2022-10-02.
- Afrobarometer, 2018. "Support for democracy dwindles in Tunisia amid negative perceptions of economic conditions", *Afrobarometer*, 2018-09-03, tillgänglig på <https://www.afrobarometer.org/publication/ad232-support-democracy-dwindles-tunisia-amid-negative-perceptions-economic-conditions/>, citerad 2022-10-02.
- Angstrom, Jan, 2006. "The United States perspective on victory in the war on terrorism", s. 94-113 i Angstrom, Jan & Duyvesteyn, Isabelle (red.), *Understanding Victory and Defeat in Contemporary War*. Abingdon: Routledge.
- BBC/The Arab Barometer, 2019. "The Arab world in seven charts: Are Arabs turning their backs on religion?", *BBC*, 2019-06-24, tillgänglig på <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-48703377>, citerad 2022-10-02.
- Bellin, Eva, 2004. "The Robustness of Authoritarianism in the Middle East: Exceptionalism in Comparative Perspective", *Comparative Politics* 36(2), s. 139-157.

- Charlie Rose, 2001. "September 11, 2001 – Live", 2001-09-11, tillgänglig på <https://charlierose.com/episodes/26469?autoplay=true>, citerad 2022-10-02.
- Diamond, Larry, 2010. "Why Are There No Arab Democracies", *Journal of Democracy* 21(1), s. 93-104.
- De Soto, Hernando, 2013. "Thoughts on the Importance of Boundaries", *Proceedings of the American Philosophical Society* 157(1), s. 22-31.
- De Tocqueville, Alexis, [1856]/1998. *The Old Regime and the Revolution, Volume I: The Complete Text*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Fisk, Robert, 2011. "Libya: Take a new path, but please don't change its name", *Belfast Telegraph*, 2011-03-07, tillgänglig på <https://www.belfasttelegraph.co.uk/opinion/columnists/archive/robert-fisk/libya-take-a-new-path-but-please-dont-change-its-name-28598442.html>, citerad 2022-10-02.
- Feldman, Noah, 2020. *The Arab Winter: A Tragedy*. Princeton: Princeton University Press.
- Freedom House, 2022. *Freedom in the World 2022: The Global Expansion of Authoritarian Rule*. Tillgänglig på <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2022/global-expansion-authoritarian-rule>, citerad 2022-10-02.
- Friedman, Thomas, 2013. "The Arab Quarter Century", *The New York Times*, 2013-05-09, tillgänglig på <https://www.nytimes.com/2013/04/10/opinion/friedman-the-arab-quarter-century.html>, citerad 2022-10-02.
- Gramsci, Antonio, [1930]/2011. *Prison Notebooks Volume 2*. New York: Columbia University Press.
- Haerpfer, Christian et al (red.), 2018. *Democratization*. Oxford: Oxford University Press.
- Hodal, Kate, 2019. "Arab world turns its back on religion – and its ire on the US", *The Guardian*, 2019-06-24, tillgänglig på <https://www.theguardian.com/global-development/2019/jun/24/arab-world-turns-its-back-on-religion-and-its-ire-on-the-us>, citerad 2022-10-02.
- Masoud, Tarek, 2015. "Has the Door Closed on Arab Democracy?", *Journal of Democracy* 26(1), s. 74-87.
- Jones, Seth & Libicki, Martin, 2008. *How Terrorist Groups End: Lessons for Countering Al Qa'ida*. Santa Monica: RAND Corporation.
- Obama, Barack, 2013. "Remarks by the President at the National Defense University", *Obama White House*, 2013-05-23, tillgänglig på <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/05/23/remarks-president-national-defense-university>, citerad 2022-10-02.
- Pager, Tyler & Bertrand, Natasha, 2021. "White House shifts from Middle East quagmires to a showdown with China", *Politico*, 2021-01-28, tillgänglig på <https://www.politico.com/news/2021/01/28/biden-china-foreign-policy-463674>, citerad 2022-10-02.
- PBS News, 2015. "White House grapples with terror rhetoric", *PBS News*, 2015-01-31, tillgänglig på <https://www.pbs.org/newshour/politics/white-house-terror-rhetoric-appropriately-careful-overly-cautious>, citerad 2022-10-02.
- Pew Research Center, 2020. "Important issues in the 2020 election", *Pew Research Center*, 2006-08-13, tillgänglig på <https://www.pewresearch.org/politics/2020/08/13/important-issues-in-the-2020-election/>, citerad 2022-10-02.
- Trump, Donald, 2017. "The Inaugural Address", *Trump White House*, 2017-01-20, tillgänglig på <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/the-inaugural-address/>, citerad 2022-10-02.

UNDP, 2002. "Arab Human Development Report 2002", *UNDP*, 2002-07-02, tillgänglig på https://www.undp.org/arab-states/publications/arab-human-development-report-2002?utm_source=EN&utm_medium=GSR&utm_content=US_UNDP_PaidSearch_Brand_English&utm_campaign=CENTRAL&c_src=CENTRAL&c_src2=GSR&gclid=CjoKCQjwyt-ZBhCNARIsAKH1176TbSHjE8rnwb7KQm_jOL7MwvqlpLEnG74oCjqccXZk8iE2oKJ2nlQaAv4fEALw_wcB, citerad 2022-10-02.

UNFPA, 2021. "Female genital mutilation", *UNFPA What we do*, tillgänglig på <https://egypt.unfpa.org/en/node/22544>, citerad 2022-10-02.

UNU, 2011. "Former National Leaders: Water a Global Security Issue", *UNU Press Release*, 2011-03-20, tillgänglig på <https://unu.edu/media-relations/releases/water-called-a-global-security-issue.html>, citerad 2022-10-02.